

Список використаних джерел:

1. Этнографические сведения с Подольской губернии. – Вып. 1. Народные юридические обычаи и народные верования, суеверия и предрассудки, записанные в Литинском уезде мировым посредником Н. Данильченко / Н. Данильченко. – Каменец-Подольск : В тип. Подольского губернского управления, 1869. – 56 с.
2. Народные звичаи и обряды з околиц над Збручем описани Игнатием Гальком / Игнатий Галько. – Часть первая. – Львов : Тип. Ставропигийского Института, 1860. – 144 с.
3. Пискунов А. Словник народного, літературного й актового языка / А. Пискунов. – К. : Переднее слово, 1882. – 311 с.
4. Правдюк О. Ладові основи української народної музики / О. Правдюк. – К., 1961. – 195 с.

The article reveals historical-cultural traditions of performing round-dance and play songs of Podillia. It analyses and defines their functional usage in the composition of the calendar-ritual events of the researched area.

Key words: round dances and play songs, round dances types of Podillia, Ukrainian traditional culture.

Отримано: 4.11.2011 р.

УДК 94+7.071(477)(092)

Л. В. Баженов,

доктор історичних наук, професор, академік Української академії історичних наук (УАІН), завідувач Центру дослідження історії Поділля, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

В. Л. Задорожнюк,

кандидат історичних наук, доцент Подільського державно-технічного університету

ВОЛОДИМИР СІЧИНСЬКИЙ – ХУДОЖНИК-ГРАФІК ТА ІСТОРИК УКРАЇНСЬКОГО ГРАВЕРСТВА

У статті окреслюється постать Володимира Січинського як художника-графіка та історика українського граверства.

Ключові слова: історія, культура, гравюра, художник-графік, графіка, мистецтво.

Уродженець м. Кам'янця-Подільського, син батька історії і культури Поділля Ю.Й. Січинського, палкий патріот і борець за незалежну соборну Україну, діяч еміграції 20-х – початку 60-х років ХХ ст. Володимир Юхимович Січинський (1894-1962) увійшов у вітчизняну науку як видатний учений мистецтвознавець, архітектор, історик, краєзнавець, етнолог, педагог, і в кожній з цих галузей залишив вагомий науковий спадщину, яка нині активно безпосередньо впливає на розвиток національно-культурного відродження України. Проте й досі недостатньо вивчена та узагальнена творча діяльність вченого, як талановитого і високопрофесійного художника-графіка та знаного дослідника і популяризатора історії українського граверства.

На творчість В. Січинського звертали увагу такі його біографи, як Іван Кейван (Канада) [1], Микола Мушинка (Словаччина) [2], Іван Поп (Чехія) [3], Дмитро Степовик [4], Наталія Шумада [5] (Київ), Петро Брицький

(Чернівці) [6], Валентина Логвіна (Кам'янець-Подільський) [7; 8], Анатолій Трембіцький [9], Лілія Іваневич (Хмельницький) [10], Руслана Шафран (Львів) [11] та інші січиньскознавці, які водночас не деталізували його художню творчість. Найбільш повний анотований опис колекції графічних робіт художника В. Січинського та його праць з історії українського граверства подав науковий працівник Львівської наукової бібліотеки імені Василя Стефаника С.П. Костюк у впорядкованому ним біобібліографічному покажчику «Володимир Січинський» (1996) [12].

Метою нашого повідомлення є виокремити в загальній творчій спадщині В. Січинського графічні роботи, оцінити їх техніку виконання і мистецьку цінність, розглянути його наукові і популярні праці з історії українського граверства.

Володимир Юхимович змалку виховувався в царині мистецтва. В будинку батька Ю.Й. Січинського знаходилися колекції мистецьких альбомів, картин непересічних художників, у тому числі подільських, вироби народних майстрів і умільців. А якщо додати, що він з батьком брав участь у мандрях по рідному краю і був причетний до збирання мистецьких творів, старовинних ікон, українських вишивок, писанок, зразків народного одягу, кераміки тощо, допомагав укомплектувати фонди й обладнувати експозиції Кам'янець-Подільського Давньосховища старожитностей (історичного музею) та виявив хист до малювання, то цілком закономірно, як він визнав це в своїх автобіографіях, «оточення й сама обстановка визначили мій подальший мистецький шлях у житті» [13; 14]. Під час студіювання в Петербурзькому інституті цивільних інженерів В. Січинський остаточно сформувався як художник-графік. Його перші ранні роботи стали займати стенди мистецьких виставок свого вищого навчального закладу, а також в салонах столиці (1913-1917) та Києва (1917-1919) [14]. Таку практику В. Січинський зберіг до останніх своїх днів, ставши визнаним і популярним у світі українським художником-графіком. Саме участь у численних українських художніх виставках, що експонувалися в країнах Європи та Америки, у виданні їх каталогів і мистецьких альбомів (1920-1950-і рр.), викладання ним у п'ятирічній вищій школі «Українська Студія Пластичного Мистецтва» в Празі (1924-1942) навчальних дисциплін «Перспектива» та «Перспектива рисунка», «Графіка в малярстві», окремих спецкурсів з історії українського мистецтва, ввели його в бонд мистців Росії, України, української еміграції і держав у місцях проживання.

Як художник-графік, В. Січинський створив галерею портретів українських політичних, військових діячів, учених, мистців, письменників, поетів різних історичних епох (портрети Б. Хмельницького, І. Мазепи, М. Грушевського, Т. Шевченка, Ю. Нарбути, М. Бутовича й ін. [1; 15, с.84-90]). Найбільше його графічних робіт було присвячено зображенню пам'ятників історії та культури передусім українського народу: храмів, дзвіниць, замків, оборонних споруд, брам, громадських будівель, садиб, хат, цвинтарів, надгробних пам'ятників і хрестів. Уже в одній з перших своїх книг «Дзвіниці і церкви Галицької України XVI-XIX ст.» (1925) [16] автор умістив 127 графічних зображень, рисунків, ескізів, власноручно зроблених планів найдавніших православних храмів і костелів, їх дзвіниць, цвинтарів, окремих деталей (куполи, дахи, вікна, вхідні двері й ін.), понад 80 відсотків яких виготовлені ним, а решта взяті з Львівського національного музею та в інших художників [15, с.85-87]. У пізніших виданнях мистецьких альбомів В. Січинського «Monumenta architecturae Ucrainae» (1940) [17], «Українська культура» (1949) [18], «Пам'ятки української архітектури» (1952) [19] вміщено кілька сотень власних графіч-

них зображень пам'яток історії та культури зі всіх регіонів України, Польщі, Чехо-Словаччини. Значну більшість графічних робіт художник-учений присвятив відтворенню і уявній реконструкції пам'яток в Україні від часів античності (храми Херсонеса в Криму й ін.) до Київської держави (Десятинна церква у Києві, Володимирський собор на Волині, Чернігівський Спас тощо), пізнього середньовіччя (Дзвіниця 1593 р. при церкві Трійці в Потилічі) і нової та новітньої доби (Успенська церква 1730 р. в с. Топільцях на Бойківщині, церква в с. Гряда на Львівщині 1876 р. та ін.). Сьогодні названі видання є своєрідною ілюстрованою енциклопедією монументальних та інших пам'яток в українських землях, актуальність яких підсилюється тим фактом, що значна частина їх (особливо дерев'яні церкви, дзвіниці, хати), зображена в альбомах В. Січинського, з об'єктивних і суб'єктивних причин не збереглася до початку ХХІ ст. і, дякуючи цьому автору, нині залишаються в історичній пам'яті народу і слугують збереженню національних традицій, джерелом для вивчення історії української культури.

Відомий В. Січинський і як неабиякий майстер книжкової графіки. Він зробив значний внесок у художнє ілюстрування українських книг як власних, так і на замовлення інших авторів та видавництв. Разом з художниками-графіками П. Ковжуном, Р. Лісовським, М. Бутовичем Володимир Юхимович став реформатором книжкового оформлення.

Однією з перших такого виду робіт стало його графічне оформлення обкладинки книги до другого видання «Гайдамаків» Т. Шевченка, яке він здійснив у 1920 році [12]. З того часу В. Січинський оригінально оформив більше 70 українських книжок (власних й інших авторів) та журналів [20, с.42]. Виданнями, титульні сторінки яких графічно ілюстрував В. Січинський і які визнані його кращими роботами, були «Вибрані твори» М. Коцюбинського (1923), книги К. Поліщука «Жертва» (1922-1923) [21], Б. Лепкого «Мазепа: Повість», М. Островерхи «Nihil novi» (1946) [22], М. Бажанського «Мозаїка квадратів в'язничних» (1946), «Книга хвали: Скарбниця священних пісень для українського народу» (1922), журналу «Крила» (Нью-Йорк, 1951), ювілейного збірника «Наш Львів» (1953) [23] та чимало інших. Уже в Америці він художньо оформляв українські журнали: «Вісник», «Крила», «Волинь» [1, с.15]. В. Січинський прекрасно графічно оформив свої власні твори: «Чужинці про Україну» [24], «Назва Україна» [25], «Українська культура» [18], «Український тризуб і прапор» [26], «Пам'ятки української архітектури» [27], «Іван Мазепа – людина і меценат» [28] й ін.

Одночасно В. Січинський ілюстрував каталоги та афіші українських мистецьких виставок, що проводилися в 20-30-х рр. у Львові та Празі [29], славився виготовленням цілого ряду друкарських та фірмових знаків і монограм видавництв та організацій, товариств, марок, плакатів, естампів, гербів, ескібрисів та грамот [20, с.42]. Особливо помітна роль В. Січинського була в проведенні Міжнародного з'їзду бібліотекарів і приятелів книги, що відбувся в Празі 1926 року. Тут значний інтерес викликала його доповідь «Знаки українських видавництв XVI-XX ст.», яка була ілюстрована окремою виставкою [30, с.28]. На з'їзді В. Січинський представив персональну виставку власних ескібрисів, а також подав свої окремі праці та художньо оформлені ним видання інших авторів на виставку української літератури, що нараховувала понад 2000 книжок, упорядкував для неї «Каталог знаків українських видавництв» [31] й подав у періодиці розгорнуту рецензію [446]. Дана виставка послужила поштовхом до заснування у Празі Українського товариства прихильників книги (1927-1942) з періодичним журналом «Книголюб» впродовж 1927-1932 рр. –

15 випусків. В. Січинський входив і до редколегії журналу, і до президії товариства. Від 8 лютого 1934 року він був його головою.

В. Січинський прославився також тим, що виконав на високому мистецькому рівні кільканадцять плакатів із зображеннями національного герба «Тризуба», гербів українських земель, історичних мап України тощо. Ці графічні твори В. Січинського не тільки стали цінним внеском в українське мистецтво, але й були громадянським політичним кредо автора, його вірою в майбутню незалежну Україну.

Художнє оформлення книг В. Січинський здійснював з обов'язковим урахуванням українських національних традицій, відображенням історичної епохи та змісту видання, що надавало його ілюстраціям українського колориту і шарму. Книжкове оформлення В. Січинського незвичайно оригінальне, легке, витримане в українському стилі та з досконалою технікою і високою художньою майстерністю виконання. Якщо глянути на будь-яку обкладинку його роботи, то зразу видно чітко окреслену ідею, досконалу композицію, перфектний малюнок і шляхетний колір. Лаконізм у композиції, скромність надають його оформленим книжкам високу мистецьку вартість. Книжкова графіка В. Січинського має суто український характер, бо базується на українських стародруках – ренесансу й бароко, про що свідчить контекст композиції, ренесансна скромність і водночас барокове багатство та досконалий шрифт. Як глибокий знавець давньої української книги, Січинський вільно володів шрифтами і давав оригінальні зразки. Тому його праці в ділянці книжкової графіки є високимистецькі та чисто українські. Як книжковий графік, В. Січинський займає видатне місце не тільки серед українських, але й західноєвропейських митців-графіків.

Маючи визнання художника, В. Січинський одночасно виступив як учений-дослідник, теоретик і практик, просвітник у багатьох галузях всесвітнього й українського мистецтвознавства. Він, насамперед, вивчав і популяризував творчість численних мистецтвознавців, полемізував з ними, привносив свої погляди, пропозиції і вирішення й, таким чином, виступив як провідний теоретик мистецтва [32]. Володимир Юхимович залишив помітний слід як критик театрального мистецтва та сценічного декораційного оформлення, як рецензент численних мистецьких альбомів, книг, каталогів, як історик всесвітнього та українського мистецтва, як знавець кіномистецтва, як новатор українського ужиткового мистецтва, українського пластичного мистецтва, як дослідник малярства, граверства і графіки, скульптури, фресків, мозаїки, різьби, художньої порцеляни, мистецьких виробів з дерева, паперу і скла, вишивки і писанкарства, орнаментів, мистецьких стилів, видавничих знаків, ікон та іконостасів, як автор навчальних програм і посібників з всесвітнього та українського мистецтва, як організатор, оформлювач і учасник мистецьких виставок та ін. В усіх цих галузях В. Січинський залишив чималу творчу спадщину, яка налічує майже 300 праць мистецтвознавчого характеру (огляди художніх виставок, рецензії на мистецькі видання, книги і статті з історії та практики мистецтва, праці з художньої графіки, кераміки, різьби, вишивок тощо) [1; 12].

Водночас В. Січинський створив близько 60 книг, нарисів, есе, некрологів про відомих політиків, істориків, поетів, митців, художників, скульпторів, архітекторів тощо України та української діаспори різних історичних епох. Зокрема, в цьому доробку В. Січинського є ґрунтовні розвідки про понад 40 українських митців, у першу чергу давніх і сучасних йому українських художників-графіків та граверів, серед яких окремі книжки: «Олександр Антоній Тарасевич» (1934), «Григорій Левицький» (1936), «Шевченко – гра-

вер» (1937), «Юрій Нарбут» (1933), «Микола Бутович» [33] та інші. У цих виданнях В. Січинський виступив не тільки як біограф, який популяризує життя і творчість відомих і маловідомих українських митців, зокрема, у той час замовчуваних у радянській Україні, але й позицінував себе як серйозного дослідника української графіки і граверства. Дуже цінні його статті у цьому контексті про старих і сучасних українських митців – скульпторів, малярів і графіків та мистецтвознавців: М. Андрієнка, О. Архипенка, О. Антропова, В. Григоровича-Барського, С. Васильківського, В. Боровиковського, М. Голубця, М. Дольницької, В. Зарицької, В. Касіяна, П. Ковжуна, В. Кричевського, М. Козловського, О. Кульчицької, А. Куїнджі, Р. Лісовського, І. Левицького, Г. Левицького, О. Новаківського, І. Падалки, В. Пещанського, С. Пимоненка, М. Самокіша, Г. Тепчегорського, К. Грутовського, І. Груша, П. Холодного, К. Широцького, М. Ярошенка та ін. [1; 12], які сьогодні складають мистецьку еліту України.

В. Січинський залишив в своєму науково-мистецькому доробку низку узагальнюючих праць про українське граверство від доби Київської Русі до середини ХХ століття, з-поміж яких важливе місце займають книги «Початки українського граверства і друкарства» (Нью-Йорк, 1953), «Малярство старокнязівської доби» (Львів, 1942), «Нариси історії українського граверства» (Львів, 1930), «Історія українського граверства XVI-XVIII ст.» (Львів, 1937), «Українське ужиткове мистецтво» (Прага, 1943), «Друкарські і видавничі знаки XVI-XIX ст.» (Львів, 1936), «Орнаменти в історичних стилях» (Прага, 1940, 1943) та ін. У цих книгах настільки досконало проаналізовано еволюцію розвитку українського граверства, його національні традиції і повернуто нинішньому суспільству чимало призабутих імен митців, що вони потребують сучасного перевидання та монографічних і дисертаційних досліджень.

Список використаних джерел:

1. Кейван І. Володимир Січинський: архітектор, митець-графік, мистецтвознавець, дослідник / І. Кейван. – Торонто : Вид-во «Свшан-Зілля», 1957. – 79 с.
2. Мушинка М. Володимир Січинський і русини-українці Східної Словаччини / Микола Мушинка. – Пряшів, 1995. – 180 с.
3. Поп І. Володимир Сичинский / И. Поп // Энциклопедия Подкарпатской Руси. – Ужгород, 2006. – 330 с.
4. Степовик Д. Володимир Січинський – дослідник українського мистецтва козацької доби / Д. Степовик // Володимир Січинський та Україна : матеріали. – К., 2006. – С. 45-51.
5. Шумада Н. Народознавчий аспект наукового доробку Володимира Січинського / Н. Шумада // Володимир Січинський та Україна : матеріали. – С. 108-119.
6. Брицький П.П. Володимир Січинський – архітектор, графік, історик мистецтва / П.П. Брицький // Володимир Січинський та Україна : матеріали. – С. 104-107.
7. Логвіна В.Л. В. Січинський – дослідник історії українського мистецтва / В.Л. Логвіна // Студії Кам'янець-Подільського Центру дослідження історії Поділля. – Кам'янець-Подільський : Оіом, 2005. – Т. 1. – С. 465-470.
8. Баженов Л.В. Володимир Січинський (1894-1962 рр.) : життя, діяльність, творчість в ім'я України / Л.В. Баженов, В.Л. Логвіна. – Кам'янець-Подільський, 2009. – 236 с.
9. Трембіцький А.М. Новознайдена рукописна праця Володимира Січинського «Наукові дослідження над українським мистецтвом» / А.М. Трембіцький // Українське мистецьке середовище в міжвоєнній Чехословаччині : збірник матеріалів Міжнародної конференції (12-14 листопада 2003 р., м. Прага). – Прага, 2005. – С. 267-280.
10. Іваневич Л.А. Кость Широцький та Володимир Січинський – паралелі життя і творчих досліджень українського сакрального мистецтва / Л.А. Іваневич // Українське мистецьке середовище в міжвоєнній Чехословаччині. До 80-річчя заснування Української Студії Пластичного Мистецтва в Празі : збірник матеріалів міжнародної конференції. – Прага, 2005. – С. 281-300.

11. Шафран Р. Теоретична спадщина Володимира Січинського в контексті історії українського мистецтва / Р. Шафран // 1920-1960-ті рр. : рукопис кандидатської дисертації. – Львів, 2001. – 182 с.
12. Володимир Січинський Біобібліографічний покажчик / укладач С.П. Костюк. – Львів : ЛНБ ім. В. Стефаника, 1996. – 122 с.
13. Січинський В. Из «Спогадів 1900-1960 років» / В. Січинський // Дукля. – Пряшів, 1993. – №3. – С. 49-52.
14. Січинський В. За українське мистецтво. Спогади 1900-1960 рр. / В. Січинський; За ред. М. Мушинки // Дукля. – Пряшів, 1994. – №5. – С. 50-55 (Оригінал рукопису в родинному архіві Я. Січинського в США).
15. Графічні роботи і архітектурні проекти В. Січинського / укладач С.П. Костюк // Володимир Січинський : Біобібліографічний покажчик. – Львів, 1996. – С. 84-90.
16. Січинський В. Дзвіниці і церкви Галицької України XVI-XIX ст. / В. Січинський. – Львів : НТШ, 1925. – 60 с.
17. Sichynskij V. Ukrjinska architektura / V. Sichynskij // Umeni Slovanu. – Brno, 1924. – №4.
18. Січинський В. Українська культура : альбом 35 табл. / В. Січинський. – Франкфурт, 1949. – 35 с.
19. Січинський В. Пам'ятки української архітектури / В. Січинський. – Філадельфія : Америка, 1952. – 63 с.
20. Мушинка М. Місце Володимира Січинського в історії української науки та культури / М. Мушинка // Володимир Січинський та Україна : матеріали міжнародної конференції, присвяченої 100-річчю від дня народження В.Ю. Січинського. – К. : Абрис, 1996. – С. 27-44.
21. Поліщук К. Жертва : нариси й оповідання з днів сучасних / К. Поліщук ; худ. оформл. В. Січинського. – Вид. 1-е. – Львів ; К. : Вид-во книгарні А. Бердаха, 1922; Вид. 2-е. – Львів ; К. : Вид-во книгарні А. Бердаха, 1923. – 159 с.
22. Островерха М. Nihil novi / М. Островерха ; обкл. В. Січинського. – Штутгарт, 1946.
23. Наш Львів : ювілейний збірник. 1252-1952 / обкл. В. Січинського. – Нью-Йорк : Червона калина, 1953.
24. Січинський В. Чужинці про Україну. Вибір з описів подорожей по Україні та інших писань чужинців про Україну за десять століть / В. Січинський – Львів : Червона калина, 1938. – 112 с.
25. Січинський В. Назва України / В. Січинський. – Авсбург, 1948. – 44 с.
26. Січинський В. Український тризуб і прапор / В. Січинський // Український голос (Вінніпег). – 1952. – №37, 52 ; Окр. вид. : Вінніпег, 1953. – 71 с.
27. Січинський В. Пам'ятки української архітектури / В. Січинський. – Філадельфія : Америка, 1952. – 63 с.
28. Січинський В. Іван Мазепа – людина і меценат / В. Січинський. – Філадельфія, 1950. – 58 с.; Вид. 2-е. – Нью-Йорк, 1959. – 56 с.
29. Січинський В. Українська мистецька виставка у Львові / В. Січинський // Нова Україна (Прага). – 1922. – №89. – С. 485.
30. Мушинка М. Володимир Січинський і Пряшівщина / М. Мушинка // Дукля. – Пряшів, 1994. – Ч. 3. – С. 35-53.
31. Січинський В. Початки українського друкарства / В. Січинський. – Париж : Українське слово, 1950. – №428-430.
32. Шафран Р. Мистецтвознавча діяльність Володимира Січинського: Баварський період (1943-1949) (на основі архівних матеріалів) / Р. Шафран // Народознавчі зошити. – Львів, 1999. – №6. – С. 921-925.
33. Січинський В. Микола Бутович : монографія / В. Січинський. – Нью-Йорк : Слово, 1956. – 25 с.

The figure of Volodymyr Sichynskiy as a graphic artist and a historian of the Ukrainian engraving is shown in the article.

Key words: *history, culture, engraving, graphic artist, graphics, art.*

Отримано: 24.11.2011 р.